

УДК 327.51:327.54:327.55:327.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-9>

Володимир Беняс

ORCID: 0009-0008-8174-5536

РОЛЬ НАТО У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу трансформаційних процесів у системі європейської безпеки в контексті створення та розширення Північноатлантичного альянсу. Розглянуто історичні передумови виникнення НАТО, визначення його ролі в гарантуванні колективної безпеки, а також значення у війні Росії проти України. Доведено безпосередній вплив НАТО на процеси геополітичних змін у Європі, зокрема й ризики та виклики, які постали перед країнами регіону у зв'язку з воєнно-політичними інтеграційними процесами та зовнішніми загрозами.

Акцентовано увагу на зміні стратегій безпеки пострадянських країн, їхніх методах балансування між регіональними загрозами та важливістю інтеграції у глобальні союзи безпеки. У статті також проаналізовані ініціативи та стратегії Альянсу, спрямовані на забезпечення стабільності у Східній Європі, визначені перспективи взаємодії НАТО з Україною. Як результат дослідження сформульовані висновки щодо подальших перспектив розвитку та зміцнення європейської архітектури безпеки.

Ключові слова: НАТО, Європа, Україна, архітектура колективної безпеки, війна, геополітичні зміни, стратегії, стабільність.

Вступ. Північноатлантичний альянс став і залишається ключовим актором у формуванні безпекової архітектури пострадянської Європи. З розпадом Радянського Союзу та виникненням нових незалежних держав Альянс адаптував свої стратегії для реагування на нові виклики, серед яких загрози з боку нестабільних регіонів, конфлікти на периферії, гібридні загрози та зростання впливу інших воєнно-політичних блоків.

Розширення НАТО на пострадянському просторі стало дієвим інструментом інтеграції країн у євроатлантичну спільноту, водночас загострило суперечності з Росією, яка розглядає ці процеси як загрозу власним геополітичним і стратегічним інтересам. На цьому тлі зростає роль НАТО в зміцненні колективної оборони, посиленні присутності в Центральній-Східній Європі та підтримці держав, що прагнуть долучитися до Альянсу, зокрема України, Грузії та Молдови.

У пострадянській Європі НАТО також стикається з конкуренцією з боку альтернативних воєнно-політичних блоків, як-от ОДКБ і ШОС. Це протистояння створює новий вимір стратегічного суперництва, де Альянс виступає як гарант стабільності й безпеки, а нові блоки – як неоімперіалістичні структури й інструменти тиску в регіоні. Усі ці чинники потребують ретельного аналізу їхнього впливу на безпекову архітектуру Європи.

Мета аналітики полягає у визначенні ролі НАТО у трансформації архітектури безпеки пострадянської Європи, оцінюванні взаємодії НАТО з новими воєнно-політичними блоками, зокрема в контексті їхнього окремого та спільного впливу на стабільність (чи нестабільність) у регіоні, політичну та воєнну взаємодію та протидію, а також створення й усунення загроз.

Матеріал і методи. Дослідження здійснено з використанням комплексу методів, як-от:

- системний аналіз – для вивчення НАТО як організації, її ключових функцій, адаптації до сучасних викликів на пострадянському просторі;
- порівняльний метод – для аналізу взаємодії Альянсу з іншими воєнно-політичними блоками, з метою оцінювання їхнього впливу на регіональну безпеку;
- контент-аналіз – для вивчення важливих документів, заяв Альянсу та стратегічних концепцій, пов'язаних із пострадянською Європою;

- кейс-стаді (case study) – для аналізу прикладів взаємодії НАТО з Україною, Грузією та Молдовою;
- геополітичний підхід – для оцінювання стратегічної ролі рішень НАТО, його членів у контексті змін глобального балансу сил.

Результати та обговорення. Ще під час Другої світової війни окреслився, а після її завершення остаточно сформувався новий принцип світоустрою: біполярний розподіл світу на капіталістичну і комуністичну системи, що закріпився на значній частині планети до кінця XX ст. Інтенсивний ріст впливу Радянського Союзу на Східну Європу та стрімке поширення комуністичних рухів у світі змушували країни Західної Європи шукати шляхи для колективного захисту. Подальші події в регіоні (блокада Берліна 1948–1949 рр.) лише підтвердили необхідність спільної оборони. Проте зруйнована та виснажена війною Європа не мала власних ресурсів для цього, незважаючи на інтенсивну допомогу Сполучених Штатів за Планом Маршалла. Проте Європейська програма відновлення, окрім очевидного прогресу з відродження економічної могутності Заходу, мала результатом також примирення вчорашніх ворогів, координацію зусиль, співпрацю, у результаті – спільну ініціативу щодо захисту від зовнішніх загроз: Організацію Північноатлантичного договору.

У березні 1948 р. уповноважені представники Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів і Франції провели зустріч, яка стала базою для подальшого створення НАТО наступного року. Головним же підсумком зустрічі 1948 р. стало визнання необхідності допомоги ззовні, гарантами якої стали не лише США, а й Канада, до яких долучились деякі інші країни Західної Європи (Данія, Італія, Ісландія, Норвегія, Португалія). У результаті 4 квітня 1949 р. 12 країн уклали Північноатлантичний договір, таким чином держави Західної Європи після Другої світової війни використали нагоду економії ресурсів на створенні суто континентальної системи безпеки та віддали перевагу Північноатлантичному альянсу з першістю Сполучених Штатів, зосередившись на соціально-економічній відбудові та розвитку інтеграційних процесів [5]. Отже, декларування ст. 5 Північноатлантичного договору (напад на одного учасника є нападом на всіх його членів і викликає відповідь усіх держав – членів Союзу), створення інтегрованої воєнно-оборонної структури для захисту країн – членів Альянсу, співпраця в політичній сфері та стримування поширення радянського впливу стали основними завданнями НАТО на чотири десятиріччя.

Усе змінилось із розпадом СРСР в 1991 р. та закінченням періоду холодної війни. Ці процеси актуалізували для союзників дискусії щодо майбутнього формату існування НАТО та підходів до вирішення проблем регіонального і глобального характеру [6]. Нова на той час Стратегічна концепція (1991 р.) лише констатувала щойно сформований геополітичний порядок і декларувала співпрацю з пострадянськими країнами Центральної та Східної Європи, а справжнім випробуванням можливостей Альянсу стали події на Балканах. Десять років воєнних дій між народами колишніх республік Югославії позначилися двома операціями сил Альянсу в Боснії та Герцеговині (1995 р.) і Косово (1999 р.), що були відповіддю на терор сербів проти мирного населення та мали результатом спонукання сербської сторони до спроб мирного врегулювання конфлікту за столом переговорів. Попри суперечливість дій Альянсу, особливо в Косовському конфлікті (за відсутності мандата Ради Безпеки ООН), та хвилі критики і звинувачень у порушенні міжнародних норм, сили НАТО домоглись досить швидкого припинення конфлікту, що дало змогу уникнути гуманітарної катастрофи в регіоні, тим самим підтвердило спроможність організації діяти не лише на дипломатичному рівні, а й, за потреби, застосовувати воєнний потенціал.

Як результат геополітичних змін у світі та появи нових викликів міжнародній безпеці Альянс у 1999 р. оновлює Стратегічну концепцію союзників, спрямовує її передусім на посилення політичного реагування НАТО на регіональні загрози, пов'язані з подіями в колишній

Югославії, а також на нові глобальні виклики асиметричної природи: тероризм, організовану злочинність тощо [6]. Союзники вітають трьох нових членів організації (Польщу, Угорщину, Чехію), укотре декларують політику відкритих дверей для нових учасників, посилюють співпрацю в рамках ініціативи «Партнерство заради миру», започаткованої в 1994 р., для країн колишнього СРСР, ухвалюють концепцію «поза межами зони відповідальності», що дозволяє НАТО діяти за межами території союзників. Загалом, наступні півтора десятиліття (1999–2014 рр.) пройнуть для Альянсу під егідою посилення обороноздатності від зовнішніх загроз, налагодження відносин із країнами пострадянського простору й активного залучення нових членів, загальна кількість яких станом на 2014 р. становила вже 28 держав.

Такий європоцентричний підхід, просування НАТО на Схід у поєднанні з політикою умиротворення Росії мали як позитивні, так і низку негативних наслідків. Із часу створення НАТО залишалася єдиною структурою, покликаною забезпечити стримування ймовірного противника, що створювало унікальну безпекову ситуацію в Європі. З одного боку, було істотно знижено потенціал внутрішніх конфліктів об'єднаної Європи, що дозволило спрямувати фінансові й інші ресурси на розбудову спільних економічного, соціального та політичного вимірів європейського проєкту. Із другого – ці процеси позначилися на оборонних спроможностях окремих європейських держав, адже було відчутно звужено їхній воєнний і безпековий потенціал [6]. Водночас зосередження держав і організацій євроатлантичного простору на власних економічних і політичних проблемах, деякий застій у розвитку НАТО зумовили послаблення уваги і недопустимо поблажливе ставлення демократичного світу до наростання авторитаризму в Росії та зростання реваншистських настроїв у її зовнішній політиці [5]. Воєнні інтервенції під егідою Кремля в Молдові (Придністров'я) та Грузії не стали для країн Заходу достатнім аргументом переглянути поблажливе ставлення до східної диктатури.

Таке ставлення позначилось, серед іншого, на векторах подальшого розширення НАТО на Схід, де Молдова, Грузія та Україна лише потрапляли в коло інтересів, але не розглядались як потенційні члени на вступ до організації в короткостроковій перспективі. Проте нашої державі знадобилося одинадцять років, щоб остаточно визначити євроатлантичний вектор найбільшим пріоритетом і покласти край ваганням, невизначеності, поставити складні, але конкретні завдання перед органами влади щодо вступу в майбутньому України в НАТО [1]. Як відомо, Україна довгий час перебувала на роздоріжжі цивілізаційного вибору – між євроатлантичним і євразійським (точніше, проросійським) шляхами розвитку. Численні приклади розвитку країн свідчать про вигоди вибору першого напрямку і про втрати за другого [4]. Як показав практичний досвід, таке вагання з вибором може призвести до катастрофічних наслідків: інертність Заходу і вагання України переконали Москву, що силою їй простіше і швидше буде взяти під контроль країну (чи принаймні її частину) і отримати нарешті буфер від «зазіхань» НАТО на прикордонні з Росією регіони.

І справді, окупація Росією частини Донецької та Луганської областей і анексія Криму викликали на Заході не більше, ніж «засудження»: з початком агресії 2014 р. позиція Заходу переважно була побудована на уявленнях, що з Москвою треба домовлятися у будь-якому разі, і рано чи пізно ситуація владнається сама собою [8]. Така позиція західноєвропейської спільноти стає більш зрозумілою, якщо поглянути на ситуацію в Європі на той час у більш широкому геополітичному вимірі: Сполучені Штати, які на початку XXI ст. з поступовою втратою статусу глобального гегемона прагнуть передати більше повноважень щодо захисту рубежів Європи саме європейцям, зіткнулися з їхньою стратегічною інертністю та зосередженістю на власних короткострокових інтересах [5], а слабка узгодженість позицій країн – членів НАТО (коли одна країна спроможна заблокувати вкрай необхідне рішення, не особливо турбуючись про наслідки і ризики для світового розвитку) узагалі мала деструктивний вплив [4] передусім на обороноздатність Європи. Таким чином виник своєрідний «вакуум безпеки» у регіоні,

чим і скористалась Росія з початком інтервенції в Україну у 2014 р., продовживши її у вигляді широкомасштабного вторгнення із 2022 р.

Неспростовним є факт, що агресія РФ оголила крихкі місця й анахронізми в міжнародному безпековому довіллі, сигналізуючи про невідповідності вимогам світу, що змінився. Вийшла на поверхню вразливість не тільки наявного устрою міжнародних відносин, а й закладених у його основу принципів. Але світова спільнота поки що не знаходить ефективної відповіді на виклики, коли базові принципи міжнародної та європейської безпеки порушуються на догоду параноїдальним уявленням лідерів держав з амбіціями панування над іншими країнами [8]. Навіть більше, на тлі тривалої і жорстокої війни з руйнуванням цивільної та критичної інфраструктури, масовими жертвами серед цивільних, терору та репресій, що вчиняють росіяни, постає в учасників Північноатлантичного альянсу і країн, що так прагнули долучитись, цілком закономірне питання – чи буде застосований для їх захисту фундаментальний принцип колективної оборони (здекларований у ст. 5 Північноатлантичного договору)? Чи буде досягнуто консенсусу Північноатлантичною радою для детермінації збройного нападу? І якщо спільне узгодження буде отримано, чи буде постраждалій стороні надано необхідну допомогу не лише гуманітарними і невоєнними засобами, а насамперед озброєнням і контингентом у необхідних об'ємах? Чи не буде зволікання з допомогою у вкрай важливі перші години та дні, чи не буде спроб «замирювання агресора» та риторики про поступки агресору заради миру?

Гібридні дії РФ проти України й інших держав регіону порушили стабільність у просторі від Балтії до Чорноморсько-Каспійського басейну, створили серйозний виклик миру та безпеці в регіоні. Актуалізація екзистенційних викликів для держав – членів Альянсу на східному фланзі фактично порушила перед Організацією Північноатлантичного договору завдання щодо повернення до її базової оборонної функції [6]. Кремль, у свою чергу, не приховує своїх ворожих намірів щодо країн Заходу: Москва бачить себе у стані тривалої війни проти того, що вона вважає Західною гегемонією. Саме в цьому контексті російський президент Путін відносить «західну еліту» до ворогів [2]. Навіть більше, така агресивна риторика має своїм підґрунтям ідею до повернення Росії сили і ваги на міжнародній арені рівня Радянського Союзу. Окрім імперських амбіцій Кремля, на рівні політичного дискурсу в низці країн (а надто там, де панують авторитарні режими) активізуються наративи щодо правомірності зазіхань на чужі території з використанням історичних аргументів. Безкарність агресора надихає інших на подібні дії [8], тому для захисту країн Європи варто не лише забезпечити силу для оборони кордонів і територій, а розробити дієвий механізм для запобігання погрозам.

Нині загрози євроатлантичній спільноті зростають у двох вимірах: кількісному та якісному. У кількісному вимірі це проявляється у співпраці авторитарних режимів для силового відстоювання своїх інтересів. Так, Росія заручилась прямою підтримкою Білорусі, Ірану та КНДР для війни проти України; на бік Кремля став Китай, який, хоч і приховано, але для відстоювання власних геополітичних амбіцій також надає матеріальну підтримку агресору; форпостом для виправдовування дій Москви на міжнародній арені в Європі виступають Сербія та деякою мірою Угорщина. Якісний вимір зростання загрози вимірюється в широті засобів, до яких вдаються згадані вище країни: Китай для прагнення потіснити гегемонію США у сфері економіки використовує ворожі наміри Росії проти Заходу; Іран і КНДР покращують власний воєнно-технічний потенціал для потенційної агресії, спрямованої на країни НАТО чи їхніх союзників. Росія ж використовує весь наявний потенціал для розхитування міжнародної безпеки, починаючи від прямого застосування воєнної сили проти України; погроз іншим країнам усіма засобами, включаючи ядерний шантаж; гібридні засоби нав'язування власної політики й інтересів (енергетичний шантаж, пропаганда, дезінформація, втручання у виборчий процес); політичні засоби у вигляді ветування чи лобіювання тощо. З метою закріплення за собою важелів впливу на країни пострадянського простору Росія активно ініціювала створення нових

субрегіональних об'єднань, такими є Митний союз (1995 р.), ЄврАзЕС (2001–2014 рр.), ОДКБ (2003 р.), ЄП (2003 р.), Євразійський економічний союз (ЄАЕС, 2015 р.) [3]. Кожна із цих країн окремо не має воєнних і економічних ресурсів для бажаного ними світового або регіонального панування, проте така інтеграція економік, воєнної сили та невоєнних засобів може зрівнятися із потенціалом країн Заходу чи навіть перевершити його.

У відповідь на «колективізацію» загроз зі сходу та півдня НАТО та ЄС на спільних самітах 2016 і 2018 рр. декларують подальше зміцнення співпраці в оборонній сфері для методичної боротьби проти гібридних загроз. Існує переконання, що відновлена російська загроза євроатлантичній безпеці поверне НАТО (США) до європейської зони зосередження. Це означатиме реорієнтацію його воєнної потуги на виконання комплексних завдань оборони та підвищення готовності до стратегічного протистояння. Відбувається зміщення акцентів на оборону регіону Центрально-Східної Європи. Європейська реорієнтація НАТО і США вигідна європейцям, які так і не знайшли можливості самоорганізуватися для гарантування власної колективної безпеки й оборони впродовж періоду відносної відсутності прямих воєнних загроз, віддавши перевагу традиційним гарантіям безпеки НАТО (США) [5]. Нещодавні саміти НАТО – ЄС (Лондон'2019 і Брюссель'2021) декларували зміцнення трансатлантичних зв'язків, що послабились за минулі роки, а також безпрецедентне посилення східних флангів НАТО воєнними засобами. Нова стратегічна концепція НАТО (2022 р.) визначила базові вимоги до потенціалу стримування й оборони згідно з підходом «360 градусів» – охоплення сухопутного, повітряного, морського, кібернетичного та космічного просторів, а також увесь діапазон загроз і викликів. Цей потенціал ґрунтується на поєднанні спроможностей ядерних і конвенційних сил і засобів, сил і засобів протиракетної оборони, що доповнюються космічними та кібернетичними силами та засобами [11].

Проте, як згадувалось раніше, не всі країни Європи впевнені в можливості таких інституцій, як НАТО, ЄС, ОБСЄ, захистити їх від ворожих намірів інших держав. Із цієї причини у 20-х рр. ХХІ ст. сформувалась протилежна до євроатлантичної інтеграції тенденція, базована на твердженні, що в ситуації зростання рівня небезпеки у світі та відсутності дієвих міжнародних інститутів кожна країна має дбати про власну безпеку самотужки або у складі інтегрованого угруповання держав, чи покладаючись на протекцію з боку великої держави. Формуватиметься нова система взаємних залежностей і впливів держав світу, що пов'язано із загостренням боротьби за домінування [8]. Новою характеристикою Європи може стати створення так званих малих союзів, чи альянсів (зокрема, у форматі дипломатичних ініціатив), ідеологічною площиною яких є підтримка висхідних країн (республік колишнього СРСР) і посилення безпекової ситуації у Східній Європі (від російської воєнної чи гібридної агресії) [4]. Отже, після завершення холодної війни і періоду однополюсного світового порядку з домінуванням США, який тривав до середини 2000-х рр., починають формуватися нові, складні та багатогранні моделі міжнародних відносин.

Висновки. Базовим принципом сучасного політичного мислення стає те, що формування дієвої системи стабільного світу можливе лише за умов реалізації концепції рівної безпеки для всіх людей, а не тільки для окремих держав або блокових структур. Ці уявлення становлять основу для імплементації принципу захисту прав людини як одного з головних у системі міжнародної безпеки [9]. Через загострення ситуації у світі сучасна система безпеки перебуває у стані перевірки її дієвості та реформування для ефективного подолання загроз.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну зруйнувало мир і стабільність у євроатлантичному регіоні та докорінно підірвало глобальну безпеку. Росія залишається найбільшою і прямою загрозою безпеці держав-членів. Тероризм у всіх його формах і проявах є найпрямішою асиметричною загрозою безпеці наших громадян, а також міжнародному миру та процвітанню. Загрози, з якими ми стикаємося, мають глобальний та взаємопов'язаний характер [12].

Одним із найважливіших уроків війни, який отримала Україна (і який може бути корисним для інших європейських держав), є те, що міжнародні організації, метою існування яких є забезпечення миру і гарантування безпеки, можуть до останнього намагатися уникати прямої конфронтації з агресором для збереження власного миролюбного реноме, водночас не відмовляти постраждалій стороні в засобах для порятунку.

Проте натеper для України, як і для будь-якої іншої країни Європи, що може опинитися на її місці, виключним і безальтернативним методом захисту є отримання максимальної протекції НАТО. Це не лише знизить рівень загрози від Росії та захистить від подальшої окупації, а й послабить навантаження на економіку та воєнний потенціал країни. Навіть більше, від членства України в ЄС та НАТО з високою ймовірністю виграють насамперед міжнародні організації завдяки тому досвіду, який має наша країна у протидії агресору як на полі бою, так і в кіберсфері, а також це створить насправді захищений східний фланг між Європою і Азією.

Література:

1. Алексієвєць Л., Алексієвєць М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект. *Український історичний журнал*. 2020. № 1. С. 126–142.
2. Білал А. Гібридна війна Росії проти Заходу. *NATO Review*. 2024. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2024/04/26/index.html>.
3. Бульвінський А., Васильєв О., Добровольська А. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору : монографія. Київ : Фенікс, 2017.
4. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / за наук. ред. В. Юрчишина Науковий. Центр Разумкова, 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf.
5. Грубінко А. Система євроатлантичної безпеки в умовах військово-політичного протистояння на Сході Європи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 3. С. 15–19.
6. Сучасний стан і перспективи розвитку й трансформації Північноатлантичного альянсу : аналітична доповідь / В. Кравченко та ін. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2021. 36 с. <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2021.20>.
7. Ляшенко Т. Політичні трансформації пострадянського простору (на прикладі країн центрально-азійського регіону). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України*. 2011. Вип. 6. С. 376–387.
8. Парахонський Б., Яворська Г. Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки: базові наративи : аналітична доповідь. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. 49 с. <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2024.02>.
9. Парахонський Б., Яворська Г., Резнікова О. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України : аналітична доповідь / за заг. ред. К. Кононенка. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. 64 с.
10. Рябінін Є. Сучасний стан регіональної безпеки євразійського простору : навчально-методичний посібник. Маріуполь, 2020. 204 с.
11. Сунгуровський М., Мельник О., Пашков М. Роль і місце України в перспективних європейській та євро-атлантичній системах безпеки. Київ : Центр Разумкова, 2022. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf
12. 2024 NATO Summit (б. д.). *NATO*. URL: <https://www.nato.int/cps/ru/natohq/226799.htm>.

References:

1. Aleksiiievets, L., & Aleksiiievets, M. (2020). Transformatsiia vidnosyn Ukrainy ta NATO v 1991–2019 rr.: Istorychnyi aspekt [Transformation of Ukraine-NATO relations in 1991–2019: Historical aspect]. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal* [Ukrainian Historical Journal], (1), 126–142.
2. Bilal, A. (2024). Hybridna viina Rosii proty Zakhodu [Russia's hybrid war against the West]. *NATO Review*. <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2024/04/26/index.html>

3. Bulvinskyi, A., Vasyliiev, O., & Dobrovolska, A. (2017). Osoblyvosti suspilno-politychnoi modernizatsii krain postradianskoho prostoru: The peculiarities of socio-political modernization of the countries of the post-Soviet space: Monohrafiia [Monograph]. Feniks.
4. Heopolitychni ta heoekonomichni zminy, formovani pid vplyvom rosiiskoi ahresii, ta onovlennia mistsia Ukrainy u svitovomu prostori (V. Yurchyshyn, Ed.). (2022). Tsentr Razumkova [Razumkov Centre]. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf.
5. Hrubinko, A. (2017). Systema yevroatlantychnoi bezpeky v umovakh viiskovo-politychnoho protystoiannia na Skhodi Yevropy [Euro-Atlantic security system under military-political confrontation in Eastern Europe]. Aktualni Problemy Pravoznastva [Current Issues of Law], (3), 15–19.
6. Kravchenko, V., Orlyk, V., Zamikula, M., Yarmolenko, V., Davymuka, O., Palamarchuk, M., & Aleksandrov, O. (2021). Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku y transformatsii Pivnichnoatlantychnoho aliansu [The current state and prospects for the development and transformation of the North Atlantic Alliance]. Natsionalnyi Instytut Stratehichnykh Doslidzhen [National Institute for Strategic Studies]. <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2021.20>.
7. Liashenko, T. (2011). Politychni transformatsii postradianskoho prostoru (na prykladi krain tsentralnoaziiskoho rehionu) [Political transformations of the post-Soviet space (on the example of Central Asian countries)]. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy [Scientific Notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies of IF Kuras, NAS of Ukraine], (6), 376–387.
8. Parakhonskyi, B., & Yavorska, H. (2024). Rosiiska viina proty Ukrainy yak tryher zmin mizhnarodnoi bezpeky: Bazovi naratyvy [Russia's war against Ukraine as a trigger for changes in international security: Basic narratives]. Natsionalnyi Instytut Stratehichnykh Doslidzhen [National Institute for Strategic Studies]. <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2024.02>.
9. Parakhonskyi, B., Yavorska, H., & Reznikova, O. (2013). Mizhnarodne bezpekove seredovyshe: Vyklyky i zahrozy natsionalnii bezpetsi Ukrainy (K. Kononenko, Ed.) [International security environment: Challenges and threats to Ukraine's national security]. NISD.
10. Riabinin, Ye. (2020). Suchasnyi stan rehionalnoi bezpeky yevraziiskoho prostoru [The current state of regional security in the Eurasian space].
11. Sungurovskyi, M., Melnyk, O., & Pashkov, M. (2022). Rol i mistse Ukrainy v perspektyvnykh yevropeiskii ta yevro-atlantychnii systemakh bezpeky [The role and place of Ukraine in the prospective European and Euro-Atlantic security systems]. Tsentr Razumkova [Razumkov Centre]. https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf
12. 2024 NATO Summit (n. d.). NATO. <https://www.nato.int/cps/ru/natohq/226799.htm>.

Volodymyr Benias. The role of NATO in shaping the European security system: practical experience for Ukraine

This paper is dedicated to analyzing the transformational processes within the European security system in the context of the establishment and expansion of the North Atlantic Alliance. The historical prerequisites for the emergence of NATO, the definition of its role in ensuring collective security, as well as its significance in Russia's war against Ukraine are considered. The direct influence of NATO on the processes of geopolitical changes in Europe is proven, including the risks and challenges that the countries of the region have faced in connection with military-political integration processes and external threats.

The paper focuses on the change in the security strategies of post-Soviet countries, their methods of balancing regional threats and the importance of integration into global security alliances. The article also analyzes the Alliance's initiatives and strategies aimed at ensuring stability in Eastern Europe, and identifies the prospects for NATO's interaction with Ukraine. As a result of the study, conclusions are formulated regarding the further prospects for the development and strengthening of the European security architecture.

Key words: NATO, Europe, Ukraine, collective security architecture, war.

Відомості про автора:

Беняс Володимир – аспірант факультету політології,
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет».